

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 13/1998 vp

Hallituksen esitys eräiden opetustointa koskevien lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä lokakuuta 1998 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eräiden opetustointa koskevien lakien muuttamisesta (HE 150/1998 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Arto Sulonen ja hallitusneuvos Timo Lankinen, opetusministeriö
- hallintojohtaja Kari Pitkänen, Opetushallitus
- lääninsivistysneuvos Helena Alhosaari, Lapin lääninhallitus
- koulutoimenjohtaja Tanja Pulkkinen, Enontekiön kunta
- koulutoimenjohtaja Katriina Morottaja, Inarin kunta
- koulutoimenjohtaja Hilikka Orava, Sodankylän kunta

- koulutoimenjohtaja Marjatta Krogerus, Utsjoen kunta
- johtaja Pentti Mäkinen, Keskuskauppakamari
- oppisopimusjohtaja Kari Viinisalo, Helsingin kaupungin oppisopimuskeskus
- koulutustarkastaja Jorma Pesonen, Pohjois-Karjalan oppisopimuskeskus
- koulutussuunnittelija Pertti Laine, Tampereen ammatillinen aikuiskoulutuskeskus
- apulaisrehtori Pekka Nieminen, Suomen Yrittäjäopisto
- puheenjohtaja Jorma Saloniemi, Opintokeskusseura
- koulutussihteeri Ulla Aikio-Puoskari, Saamelaiskäräjät
- puheenjohtaja Ville Marjomäki, Suomen Kansanopistoyhdistys
- sivistystoimen päällikkö Matti Rasila, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Martti Pallari, Suomen Yrittäjät
- varapuheenjohtaja Heikki Sederlöf, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö ry..

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lukiolakea, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia sekä vapaasta sivistystyöstä annettua lakia.

Lukion opettajan eroamisikää koskevaa säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi. Lukiolakiin

ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joiden mukaan liikunnan ja terveystiedon opiskelu on oppisopimuskoulutusta saaville opiskelijoille ja ennen lain voimaantuloa opintonsa aloittaneille lukion aikuisopiskelijoille edelleenkin vapaaehtoista. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun

lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi säännökset yrittäjien oppisopimuskoulutuksesta.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset saamenkieliseen ja saamen kielen opetukseen erikseen myönnettävästä valtionavustuksesta, näyttötutkintona ilman tutkintoa edeltäviä opintoja suoritettavien ammatillisten perustutkintojen rahoituksesta, yliopiston yhteydessä sijaitsevan harjoittelukoulun sijaintikunnan velvollisuudesta osallistua koulun perustamiskustannuksiin perusopetuksen edellyttämien tilojen osalta sekä aikuislukiossa ja lukion aikuislinjalla opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin sovellettavasta yksikkö hinnasta. Oppisopimuskoulutuksena järjestettävän ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksen perusteena käytettäviä yksikköhintoja ehdotetaan porrastettavaksi siten, että yksikköhinnat ovat ammattitutkintoon ja eri-

koisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa korkeammat kuin muussa oppisopimuskoulutuksena järjestettävässä ammatillisessa lisäkoulutuksessa. Valtion ja yksityisten koulukotien oppilaiden kotikuntien maksuosuuksien laskentaperusteet ehdotetaan yhdenmukaistettaviksi. Lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia sekä vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vuonna 1999 maksettavaksi tarkoitettu erä vielä maksamatta olevista vanhan menoperusteisen valtionosuusjärjestelmän mukaisista valtionosuuksista siirretään maksettavaksi vuonna 2002.

Esitys liittyy valtion vuoden 1999 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1999 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Yrittäjien oppisopimuskoulutus

Hyväksyessään 17.6.1998 koulutusta koskevan lainsäädännön eduskunta edellytti, että hallitus antaa eduskunnalle kiireellisesti oppisopimuskoulutuksen kehittämistä koskevat ehdotukset. Sivistysvaliokunnan mietinnössä perusteluksi lausumalle todettiin, että pikaista ratkaisua vaatii mm. kysymys yrittäjien oppisopimuskoulutuksesta (SiVM 3/1998 vp). Tähän hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta niin, että yrittäjille voidaan järjestää oppisopimuskoulutusta omassa yrityksessään. Tätä koulutusta olisi mahdollista järjestää, kuten muuta-kin oppisopimuskoulutusta, ammatillisena pe-

ruskoulutuksena tai ammatillisena lisäkoulutuksena. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan käytännössä koulutus painottuisi yrittäjille järjestettävään näyttötutkintoon valmistavaan ammatilliseen lisäkoulutukseen.

Valiokunta pitää ehdotusta yrittäjien oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä myönteisenä. Ehdotuksella pyritään lisäämään yrittäjien koulutusmahdollisuuksia ja parantamaan heidän koulutustasoaan käyttämällä hyväksi erilaisia koulutuksen järjestämismuotoja, kuten etä- ja monimuoto-opetusta. Samalla pyritään laajentamaan työssä oppimisen edellytyksiä. Ehdotuksen tavoitteena on tukea myös yritysten toiminnan kehittämistä. Tämä koskee yritystoiminnan kehittämistä yleensä samoin kuin tuotteiden ja palvelujen kehittämistä, joihin olisi oltava voimavaroja koko ajan tiukkenevassa kilpailutilanteessa. On tärkeää, että yrittäjät saavat mahdollisuuden kehittää ja kouluttaa itseään oppisopimuksella. Pienyrittäjillä on yleensä vankka alansa käytännön taito ja tietämys. Yrittäjät tarvitsevat kuitenkin erityisesti yritystoimintaan ja taloushallintoon liittyvää osaamista ja koulutusta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että järjestettävän koulutuksen sisällön tulee vastata yrittäjien todellisia tarpeita. Sen vuoksi yrittäjäkoulutuksen järjestäjillä on keskeinen vastuu siitä, että suunniteltu uusi koulutusjärjestelmä tulee vastaamaan sille asetettuja tavoitteita. Koulutuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon yleisesti yritystoiminnan tukemiselle asetetut tavoitteet. Valiokunta pitää tärkeänä, että koulutus erityisesti tukisi käynnistys- ja kasvuvaiheessa olevia pk-yrityksiä ja niiden kehitystoimintaa sekä innovatiivisia hankkeita, jotka edistävät yritysten kansainvälistä kilpailukykyä.

Kuten muussa oppisopimuskoulutuksessa, yrittäjän kanssa ei tehdä oppisopimusta, vaan koulutus perustuu yrittäjän ja koulutuksen järjestäjän väliseen kirjalliseen sopimukseen, josta säädetään tarkemmin asetuksella. Yrittäjien oppisopimuskoulutukseen ei siten miltei osin sovelleta työsopimuslakia eikä muuta työsopimussuhteeseen sidottua lainsäädäntöä, kuten työaika- ja työturvallisuuslainsäädäntöä. Yrittäjälle ei muusta oppisopimuskoulutuksesta poiketen maksettaisi koulutuskorvausta omassa yrityksessään suoritettavasta opintoihin kuuluvasta käytännön työstä. Toiselle yritykselle sen sijaan voidaan tarvittaessa maksaa korvausta oppisopimuskoulutuksessa olevan yrittäjän neuvonnasta ja ohjaamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Valiokunta toteaa, että korvauksen maksaminen on pääsääntö eli korvausta maksetaan, jos toisen yrityksen aikaa ja asiantuntemusta käytetään hyväksi.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että yrittäjälle nimetään työnohjaaja (mentor). Perinteinen oppisopimus on luonteeltaan sopimus, joka syntyy kolmen osapuolen eli työnantajan, työntekijän/opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän myötävaikutuksella. Tämän järjestelyn tarkoituksena on vahvistaa koulutuksen työelämälähtöisyyttä. Sen vuoksi yrittäjän oppisopimuksen tulisi pääsääntöisesti olla sopimus, jossa on mukana toisessa yrityksessä tai organisaatiossa yrittäjäelämässä mukana oleva kokenut työnohjaaja. Tällainen järjestely tukee yritysten verkottumista, yritysyhteyksiä ja vahvistaa yhteistyöhön pe-

rustuvaa vuorovaikutusta. Valiokunta korostaa sitä, että työnohjauksen perustana on vahva ohjaus ja asiantuntemus. Työnohjauksessa ohjaaja keskittyy perehdyttämistyöhön ja on valmis antamaan siihen aikaa.

Eduskunta on hyväksyessään koulutusta koskevan lainsäädännön edellyttänyt, että hallitus antaa kolmen vuoden kuluttua koulutusta koskevien lakien voimaantulosta koulutuspoliittisen selonteon, jossa arvioidaan uudistuksen vaikutuksia ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumista. Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että tähän selontekoon sisällytetään myös yrittäjien oppisopimuskoulutuksen toteutumista koskeva arviointi.

Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen rahoitus

Hallitusmuodon 14 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Sen vuoksi tavoitteena on ollut parantaa saamen kielen asemaa koulujärjestelmässä kannustamalla saamelaisten kotiseutualueen kuntia järjestämään saamenkielistä ja saamen kielen opetusta nykyistä enemmän. Valiokunta pitää myönteisenä hallituksen esitykseen sisältyvää säännöstä saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen rahoituksesta. Esityksen mukaan saamelaisten kotiseutualueen kunnille ryhdytään myöntämään erikseen valtionavustusta saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen kustannuksiin. Valtionavustus olisi määrällisesti sidottu toteutuneen opetuksen määrään ja se olisi siten mainittuun tarkoitukseen korvamerkittyä rahaa. Kunnilla olisi lakiin perustuva oikeus saada mainittua valtionavustusta valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaisesti.

Valiokunta toteaa, että ehdotus on perusteltu, vaikka se on poikkeus kuntien valtionosuusjärjestelmän yleisistä periaatteista. Hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus on tarpeen tämän hallitusmuodossa mainitun alkuperäiskansan oman kielen olemassaolon turvaamiseksi.

Maksamattomien valtionosuuksien maksaminen

Hallitus ehdottaa, että ne vuosia 1993 ja 1994 edeltävältä ajalta vielä maksamatta olevat vanhan menoperusteisen valtionosuusjärjestelmän mukaiset valtionosuudet, -avut ja -avustukset, jotka tulisivat maksettavaksi vuonna 1999, siirtyvät maksettaviksi vuonna 2002. Menettely on osa toimenpiteistä, joilla pyritään tasapainottamaan julkista taloutta.

Hallituksen esityksessä mainituilla perusteilla valiokunta hyväksyy ehdotuksen. Valiokunta kuitenkin toteaa, että järjestelyssä on syntynyt ryhmiä, joille maksamattomat loppuerät ovat pieniä tai jotka ovat pieniä yksiköitä, joille vähäisenkin valtionosuus on taloudellisesti merkittävä. Tästä on seurannut, että monet koulutuksen järjestäjät joutuvat rahoittamaan talousvajeensa velkarahoituksella. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että hallitus selvittää mahdollisuudet maksaa suunniteltua nopeammassa aikataulussa loppuerät niille koulutuksen järjestäjille, joille tilanteesta aiheutuu erityistä kohtuuttomuutta tai joille maksettava loppuerä on vähäinen.

1.

Laki

lukiolain (poist.) muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lukiolain (629/1998) 10 §:n 1 ja 2 momentti, 43 §:n 3 momentti ja 44 § seuraavasti:

10 § (Uusi)

Tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet

Valtioneuvosto päättää lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä opetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiainneiden ja aineryhmien opetukseen sekä opinto-ohjaukseen (tuntijako) .

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus

10 §. Valiokunta on lisännyt 1. lakiehdotukseen lukiolain 10 §:n muuttamista koskevan ehdotuksen ja tehnyt sen 1 ja 2 momenttiin sanallisen korjauksen. Momenteissa virheellisesti käytetty termi "oppilaanohjaus" on korjattu oikeaksi eli opinto-ohjaukseksi. Muutoksen johdosta valiokunta on muuttanut myös lain nimikkeen ja johtolauseen.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset 2, 3 ja 4 hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

Opetushallitus päättää eri aineiden, aineryhmien ja aihekokonaisuuksien sekä opinto-ohjauksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä (opetussuunnitelman perusteet) .

43 ja 44 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kirsti Ala-Harja /kok	Säde Tahvanainen /sd
jäs.	Ossi Korteniemi /kesk	Irja Tulonen /kok
	Risto Kuisma /rem	Anu Vehviläinen /kesk
	Reino Laine /vas	Ulla-Maj Wideroos /r
	Markku Markkula /kok	vjäs. Arja Ojala /sd
	Kalevi Olin /sd	Kari Uotila /vas.
	Päivi Räsänen /skl	

VASTALAUSE

Perustelut

Pidämme hyvänä, että lakiesitykseen on sisällytetty säännökset yrittäjien oppisopimuskoulutuksesta. Nyt yrittäjälle voidaan lakiesityksen mukaan järjestää oppisopimuskoulutusta hänen omassa yrityksessään osana omaa työtä. Yrittäjien oppisopimuskoulutusta olisi mahdollista järjestää kuten muutakin oppisopimuskoulutusta, ammatillisena peruskoulutuksena tai ammatillisena lisäkoulutuksena.

Tärkeänä pidämme myös sitä, että toiselle yritykselle voidaan maksaa korvausta oppisopimuskoulutuksessa olevan yrittäjän neuvonnasta ja ohjaamisesta aiheutuvista kustannuksista. Lakiesityksen perustelujen mukaan korvausta voidaan maksaa tarvittaessa. Mielestämme korvaus tulisi maksaa aina, jos toisen yrityksen aikaa ja asiantuntemusta käytetään hyväksi. Koulutuskorvauksen maksaminen helpottaa ns. tutor-yritysten saamista. Korvausjärjestelmä vahvistaa työelämän osallistumista ammatillisen koulutuksen kehittämiseen. Korvaus tulisi asettaa sille tasolle, että se kattaisi toiselle yritykselle aiheutuneet kustannukset. Mielestämme korvauksen maksaminen ei saa jäädä harkinnanvaraiseksi. Siksi esitämme, että ilmaisu "voidaan maksaa" korvataan sanalla "maksetaan".

Oppisopimuskoulutuksessa korostuu nimenomaan työnohjaus. Hallituksen esitys jättää yrittäjän työnohjauksen liian vähälle huomiolle.

Perinteinen oppisopimus on sopimus, joka syntyy kolmen osapuolen työnantajan, työntekijän/opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän myötävaikutuksella. Tämän kolmikannan tavoitteena on vahvistaa koulutuksen työelämälähtöisyyttä. Siksi yrittäjän oppisopimuksen tulee pääsääntöisesti olla sopimus, jossa on mukana toisessa yrityksessä tai organisaatiossa yritysikäisessä mukana oleva kokenut työnohjaaja. Tällainen järjestely tukee yritysten verkottumista, yritys-

teyksiä ja vahvistaa yhteistyöhön perustuvaa vuorovaikutusta, jonka puutetta on pidettävä yhtenä keskeisenä suomalaisen työelämän heikkoutena. Toisaalta saattaa olla tilanteita, joissa yrittäjälle ei löydy työnohjaajaa ulkopuolisesta yrityksestä. Tällöin voitaisiin poikkeuksellisesti työnohjaajaksi nimetä oppilaitoksen edustaja. Katsomme, että työnohjaus on niin tärkeä asia, että sen järjestämisestä tulee säätää asetuksella. Yrittäjien oppisopimuskoulutuksen laadullisten tavoitteiden tulee olla yhtenevät muun oppisopimuskoulutuksen kanssa.

Esitykselle vanhan menoperusteisen valtionosuusjärjestelmän mukaisten maksamatta olevien valtionosuuserien maksatuksen siirtämisestä vuoteen 2002 ei ole hyväksyttäviä perusteita. Kyseiset valtionosuudet ovat lakisääteisiä eriä, jotka kohdistuvat ennen vuotta 1993 ja 1994 aiheutuneisiin kustannuksiin. Vuonna 1999 valtiontaloudessa ei ole löydettävissä sellaisia tilapäisiä, ylivoimaisia esteitä, että vuonna 1999 maksettavaksi tuleva 210 miljoonan markan erä olisi poikkeuslain avulla siirrettävä maksettavaksi vasta vuonna 2002.

Kansanopistojen osalta vuotta 1999 koskeva siirtyvä menoerä on 975 000 markkaa. Menoerä on valtiontalouden mittakaavassa pieni, mutta siirto merkitsee erityisesti yksityisellä omistuspohjalla toimiville kansanopistoille taloudellisia vaikeuksia ja lisävelkaantumista.

Opintokeskusten osalta siirtyvien valtionosuuksien määrä on runsaat miljoona markkaa.

Summa on valtiontalouden mittakaavassa merkityksetön, mutta taloudellisesti jo ennestäänkin ahtaalla toimiville organisaatioille pienikin määräraha on tärkeä. Koska kysymys on jo vuosia sitten syntyneistä menoista, puuttuvien, pienten valtionosuuksien kuljettaminen kirjanpidossa aiheuttaa suhteettomasti ylimääräistä työtä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä 1. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena,

että 4. lakiehdotus hylätään ja

että 2. ja 3. lakiehdotus hyväksytään muutettuina seuraavasti:

2.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lain (630/1998) 17 §:n 2 momentti sekä
lisätään 17 §:ään uusi 5 ja 6 momentti seuraavasti:

17 §

Oppisopimuskoulutus

— — — — —
(2 mom. kuten SiVM)
— — — — —

Yrittäjälle voidaan järjestää oppisopimuskoulutusta omassa yrityksessään, jos koulutuksen järjestäjä ja yrittäjä ovat momentissa tarkoitettulla tavalla sopineet koulutuksen järjestämisestä. Koulutus ei kuitenkaan tällöin perustu työsopimukseen eikä siihen sovelleta 18 ja 19 §:ää. Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, yrittäjälle ei makseta koulutuskorvausta. *Koulutuskorvausta maksetaan toiselle yritykselle tai organisaatiolle oppisopimuskoulutusta saavan*

yrittäjän työnohjauksesta ja neuvonnasta aiheutuviin kustannuksiin. Koulutuksen järjestäjä ja yrittäjä voivat yhteisellä päätöksellä purkaa koulutuksen järjestämistä koskevan sopimuksen. Koulutuksen järjestäjä voi purkaa koulutuksen järjestämistä koskevan sopimuksen yrittäjää kuultuaan, jos koulutuksessa ei noudateta tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä tai koulutuksen järjestäjän ja yrittäjän välillä tehdyn mainitun sopimuksen määräyksiä.

Työnohjauksesta yrittäjän oppisopimuskoulutuksessa säädetään asetuksella. (Uusi)

Voimaantulosäännös
(Kuten SiVM)

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lain (635/1998) 1 §:n 3 momentti, 17 §:n 2 momentti, 19 §:n 7 momentti, 43 §:n otsikko ja 50 §:n 2 momentti (*poist.*) sekä

SiVM 13/1998 vp — HE 150/1998 vp

lisätään 1 §:ään uusi 4 momentti, 43 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, ja lakiin uusi 57 a § seuraavasti:

1, 17, 19, 43, 50 ja 57 a §
(Kuten SiVM)

63 §
(*Poist.*)

Voimaantulosäännös
(Kuten SiVM)

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 1998

Ossi Korteniemi /kesk
Risto Kuisma /rem

Päivi Räsänen /skl
Anu Vehviläinen /kesk